

УДК 351.746.1:316.32(477)

**І. М. Коваль**, д-р пед. наук, зав. кафедри  
Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова,  
Інститут соціальних наук, кафедра міжнародних відносин

## ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ПРОЦЕСУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Стаття присвячена зовнішній політиці України, її геополітичній складовій у контексті загального процесу глобалізації та розробленню нових концептуальних підходів до формування сучасних систем безпеки.

**Ключові слова:** зовнішня політика, геополітика, глобалізація, безпека.

В теперішній час міжнародні відносини як наукова дисципліна привертають увагу вчених цілим спектром важливих проблем. Закінчення “холодної війни” не закінчилося кінцем історії або загибеллю цивілізації. Міжнародні відносини розвиваються по старих і по нових шляхах, мають справу з загальновідомими фактами, а також з подіями сьогодення. Такі проблеми, як нерівномірний розвиток, перенаселеність у нерозвинених країнах, забруднення навколишнього середовища, так само як і жорстокі форми тероризму набувають все більшого значення.

Теорії міжнародних відносин, що були не в змозі пояснити міжнародні події у світлі моністичного підходу і пророкувати їх, не зможуть зробити цього й у майбутньому. Безумовно, набагато легше уявити, що крім так званих традиційних теорій міжнародних відносин з’являться нові, котрі спробують пояснити суть міжнародних відносин. У центрі уваги нових зусиль знаходиться питання про те, як зрозуміти сутність глобальних подій у сучасному світі, що є однією з центральних задач, яка вимагає розробки і яка буде зв’язана з глобалізацією всього процесу, глобальним керуванням світом і глобальною безпекою.

### Вимоги процесу глобалізації

Глобалізація як сучасний процес, що підсилює всі типи транскордонних відносин, у дійсності поширюється по всіх територіях. Переборюючи економічні, соціальні, культурні і навіть політичні бар’єри, процес глобалізації може спостерігатися в деяких сферах, що характеризують сучасне життя:

— комунікаційна: вона проявляє себе за допомогою комп’ютерів, супутників і електронних засобів масової інформації;

— організаційна: були створені різні типи організацій — економічні, екологічні, культурні, соціальні й інші, для яких уся планета

служить сферою їхньої діяльності (IBM, Amnesty International, Nissan);

— екологічна: такі глобальні явища, як ефект глобального потепління і проблема озонових дір, вимагають спільних глобальних дій, для яких не буде існувати границь;

— глобальне виробництво: розвивається на великих підприємствах, що працюють в усьому світі і знаходяться головним чином у руках багатонаціональних компаній світового масштабу;

— збройні сили: міжконтинентальні балістичні ракети далекої дії (ICRBM) і супутники-шпигуни охоплюють майже всі найважливіші об'єкти на нашій планеті і представляють додатковий доказ можливої військової глобалізації, а також і потенційного глобального руйнування.

Усі ці явища існували і раніше, але більш явними стали тільки в дев'яностих роках двадцятого сторіччя. Після краху так званого соціалістичного блоку і закінчення "холодної війни" розвинуті країни почали глобальні кроки, щоб захопити нові ринки, що зненацька з'явилися, що відкрило доступ для широкого збуту промислової продукції і дозволило розширити виробництво товарів. З іншого боку, країни, що розвиваються, включаючи колишні соціалістичні країни і СРСР, почали процес переходу і пристосування до вимог світового ринку і одночасно робили спроби провести економічні реформи у себе якомога швидше.

Використання інформаційних технологій, що також здобуло своє поширення в дев'яностих, скоротило транспортні перевезення і відкрило доступ для прискореного обміну ідеями, товарами, капіталом і людьми, створюючи таким чином можливості для більш міцного і швидкого зв'язку між різними частинами світу.

Всесвітня торговельна організація як інструмент глобального економічного впливу, що включає 135 членів, не тільки підтримала ці починання, але також здійснила стандартизацію великих інвестицій, що розповсюджувалася у більшому масштабі.

У широкомасштабному процесі регулювання відносин, який був викликаний світовими вимогами, країни, що розвиваються, так само як і розвинуті країни, запровадили деякі істотні зміни в сферу капіталовкладень. Розвинуті країни Заходу, звільнені від їх колишнього великого конкурента, Радянського Союзу, а також не зв'язані більше Варшавським договором, дозволили собі значно послабити контроль над іноземними інвестиціями, у той час як країни, що розвиваються, включаючи Росію і Східну Європу, зменшили всякого роду обмеження і широко відкрили двері для залучення іноземних інвестицій. У результаті цього, глобалізація явно стала необоротною і реально існуючою тенденцією сучасного життя.

Незалежно від існуючих розмірів процес глобалізації знаходиться ще на ранній стадії свого розвитку. Насамперед, це відноситься до економічної глобалізації, що орієнтується на світовий ринок, який хоча і має на увазі економічну свободу, але не усуває вплив державної

влади. Це стосується тривалого процесу, що підсилюється у теперішній час, але усе ще далекий від своєї заключної мети. Тому результати процесу глобалізації не сприймаються скрізь однаково, і в даний час розвинуті і більш заможні країни явно одержують велику перевагу від цього.

Глобалізація не має на увазі гомогенізацію ні в економічній, ні в інших сферах. Це — питання тенденцій і початкових імпульсів, але на цій стадії гомогенізацію економічних, соціальних, культурних і навіть політичних відносин було б дуже важко досягти. Тим більше що переваги, які можуть бути негативними, розподілені по-різному, і ні у якому разі не можливо сформувати за їхньою допомогою деяку загальну структуру, що підходить для гомогенізації відносин.

Деякі концептуальні спроби, що звеличували глобалізацію як загальноприйнятий процес, що поширюється по всій планеті, прогнозували, що цим способом географічні цінності будуть зменшені, тобто значення місць, розташувань, відстаней і границь будуть еліміновані у світовій політиці. Процес глобалізації на цій стадії далекий від тих тенденцій. Немає ніякого «кінця географії», так само, як не було ніякого «кінця історії». Географічна та політична карти світу стали ще більш складними через створення цілого ряду нових країн. Крім того, неоднорідна і незбалансована глобалізація робить нові розподіли на групи Північ—Південь і навіть Схід—Захід.

Процес глобалізації просувається нерівномірно [1], і країни, що розвиваються, платять значну ціну при цьому. Саме вони знаходяться скраю процесу глобалізації, і в більшості випадків відсутність рівноваги торкається їхніх інтересів. Однак було б неправильно стверджувати, що глобалізація — це деяка змова багатих і розвинутих країн. Це, безсумнівно, не zenit капіталістичного розвитку або пік технологічної революції.

Це — суміш економічних, політичних, культурних, екологічних і психологічних факторів, що сприяє найшвидшому розвитку світу в цілому. У той же самий час це також забезпечує можливості для створення початкових структур, що повинні вести до ситуації, де політична стабільність у міжнародних відносинах розглядалася б як підстава для підвищення економічних факторів. Це також служило би основою для заснування певного центру, що міг би спостерігати за всесвітнім економічним розвитком з пильною увагою.

У складних подіях сучасного міжнародного життя було б неправильно розглядати глобалізацію як основне рішення всіх проблем сучасного світу. Вона не може своїм впливом ліквідувати усі соціальні, расові, класові чи національні розходження. Вона не здатна усунути бідність і перетворити нерозвинений світ у розвинений. Глобалізація також не може запобігти війнам, що підтверджується тим фактом, що в середньому із дня закінчення «холодної війни» відбувалося до 30 воєн у рік. Глобалізація не представляє формулу для прийняття демократії або для установи демократичних інститутів, що, як у казці, змінили б прийняті норми життя в більшості недемократич-

них країн. Також було би помилкою думати, що глобалізація захопить емансипацію.

Цей величезний процес нових економічних дій створює також нові політичні особливості міжнародних відносин. Тому відповідь на питання, наскільки глобалізація буде успішна, можна знайти у самому зв'язку між переоцінкою проблеми сучасності і майбутнього розвитку. Глобалізація, за яку треба нести відповідальність, була темою Світового економічного форуму в Давосі в 1999 р. Очевидно, що глобалізація із усіма своїми перевагами прагне вчасно почати рішення певного кола проблем і, крім того, зменшити ту прірву, що відокремлює багатих від бідних.

### **Глобальне керування і новий світовий порядок**

Починаючи з перемір'я, укладеного у Вестфалії, країни захищають себе, свій суверенітет, вважаючи це вищим привілеєм, який ніхто не може перевищити. Донедавна, це складало незаперечну ознаку державної влади. У сучасних обставинах питання суверенітету зважується в трохи іншому порядку. А саме, повноваження країни обмежені до деякої міри, коли справа стосується рішення її внутрішніх проблем, а саме проблеми порушення прав людини. Після операції в Косово відношення до суверенітету країни виводить на перший план проблему прав людини.

Об'єктивні аналітики справедливо вказують, що велика інформаційна революція не децентралізувала, власне кажучи, владу держав, не порушила їхню рівновагу, а, навпроти, призвела до цілком протилежних результатів.

Якщо ця тенденція буде продовжуватися, то ми зможемо тоді стверджувати, що в новому глобальному розвитку політичний принцип дії починає переважати і що це може стати частиною певного глобального керування. Будь-яка країна зіштовхується в даний час з безліччю проблем, що виходять за межі її кордонів, — це стихійні лиха, розповсюдження інфекцій, хвороб, екологічні катастрофи. У таких ситуаціях країна повинна також поступитися частиною свого суверенітету і співробітничати з іншими країнами. Країни також повинні прийняти той факт, що багато їхніх громадян відчуває так звану подвійну лояльність. Іншими словами, розширення сфери дій міжнародних організацій, від державних до багатонаціональних компаній і інших неурядових організацій, залучає велику групу людей. Передбачається, що вони повинні бути відданими насамперед організації, а вже на другому місці знаходиться їхня прихильність до рідної країни.

Інститут держави, однак, усе ще дуже сильний, і всі ті автори, що виступають на підтримку процесу глобалізації, стверджують, що державний апарат усе ще досить могутній, і крім нових регіональних організацій він являє собою головну перешкоду глобалізації. Як краший доказ впливу держави, яка розглядається як політична установа і головна діюча особа в міжнародних відносинах, служить той факт,

що всі сепаратистські рухи ставлять перед собою головну мету — створення їхньої власної національної держави.

Основні погрози миру в період після закінчення “холодної війни” можуть бути зведені лише до деякої нестабільності і ненадійності, що періодично виникають в різних регіонах. Природно, процес глобалізації не може вирішити всі ті проблеми, але цей процес може діяти як каталізатор у спробі знайти нові рішення. У той же самий час глобалізація вносить деякі нові тенденції в можливостях змінити світ за допомогою досягнення конкретних результатів і злагодженості в діях. Це викликає поступові модифікації деяких державних функцій і також зміну відношення до державного суверенітету.

Очевидно, що нові учасники, крім уже відомих, беруть участь у процесі глобального керування. Хоча усе знаходиться ще на ранній стадії розвитку, вже зрозуміло, що першими кроками зондується ґрунт і визначаються умови для подальших дій, які розширили би коло тих учасників, хто зможе разом вирішувати сучасні проблеми розвитку.

Якщо будуть спостерігатися деякі зрушення у відношенні зближення між державами як результат нових уявлень і фактичних потреб, що приведуть до взаємозалежності і до більш міцних зв'язків між цими державами, то це, безумовно, можна розцінити як початок напівдержавної діяльності. Канада і США, наприклад, дозволили їхнім провінціям і штатам мати так звані дипломатичні місії в іноземних державах, що становлять спеціальний інтерес саме для їхньої провінції чи федерального штату. У Європі є 17 країн, що активно діють у Парламенті європейських регіонів, де певні проблеми регіональних відносин і підвищення регіонального співробітництва зважаються. Організація Об'єднаних Націй, особливо через спеціалізовані агентства, вирішує усе більше проблем, що торкаються глобального керування і які донедавна були під контролем державних установ. Необхідно також додати до цього списку діяльність організацій, що вирішують задачі частково як організації з наднаціональною діяльністю, такі як Організація міжнародного співробітництва і розвитку, Міжнародний валютний фонд і Світовий банк.

Щодо нових зразків міжнародних відносин у таких формах дії, то тут можливо говорити про розширене коло міжнародних учасників. З іншого боку, це допомагає тим діям, що зв'язані зі спільним керуванням загальних справ. Коли враховуються економічний зріст і фінанси, то, безумовно, створюються певні умови для виконання частини функцій, принаймі створюються хоча б попередні умови, щоб можна було керувати з одного центру.

Питання може виникнути, якщо все це достатньо забезпечується, щоб говорити вже в межах цих рамок про нові координати міжнародних відносин і про створення основи для загального глобального керування. Деякі більш скептичні спостерігачі можуть знайти безліч перешкод сучасним процесам. Вони можуть навіть наполягати на тому факті, що держава усе ще є головним учасником міжнародних

відносин і що переважно все інше визначається її політикою. Виникає питання, хто буде займати головне місце в установах, що беруть на себе нові функції. І нарешті, а як щодо того факту, що сучасний світ усе ще розділений і розривається протиріччями між багатими і бідними націями і країнами.

Більш раціональне відношення виникло б з конкретних подій і процесів, початих глобалізацією, що забезпечать умови для встановлення Нового Світового Порядку. У цьому контексті можливо стверджувати таке:

1. Світова організація ООН буде реорганізована і візьме на себе нові задачі, що зможуть підсилити її нову роль, яка буде полягати в тому, щоб розглядати вимоги розвинутих і менш розвинутих країн. Вона не стане центром глобального керування, але буде допомагати своєю політичною силою, вона може надихати деякі нові процеси, що проходять у цьому напрямку і які можуть одночасно використовувати владу, досвід і роботу діючих агентств ООН.

2. В галузі міжнародних економічних відносин учасники глобальних економічних дій уже заснували установи, де вони взаємодіють. Це Міжнародний валютний фонд і Світовий банк, які є основними учасниками діяльності, заснованої на глобалізації і націленої на подальшу економічну глобалізацію.

3. Конфлікти улагоджуються за допомогою ООН і також за допомогою регіональних організацій, таких як Організація африканської єдності та ОБСЄ в Європі. У роботі за спостереженням прав людини Гельсинські спостерігачі і Міжнародна амністія грають активну роль, і таким чином вони перетворилися в деяку форму міжнародного глобального руху за права людини. Ми можемо також додати організацію «Greenpeace», що діє як організований форум по захисту природи.

Чи можуть усі ці заходи привести до стабільності і безпеки, чи забезпечують вони тверду основу для нового світового порядку, що буде побудований? Питання, звичайно, актуальне. Але тоді, воно вимагає негайної відповіді, що глобалізація — усе ще в початковій стадії і що, з іншого боку, ті установи, котрі знаходяться в процесі становлення, поступово вступають у фазу, у якій вирішуються глобальні проблеми.

Однак ці дії, так само як і весь процес глобалізації безпосередньо, будуються на нерівних підставах, у яких багаті країни на чолі зі США усе ще займають головні позиції. Це — геоекономіка, що базується на принципах глобалізації, яка дозволила їм досягти величезного успіху за останні десять років. Якщо дійсно є сильне бажання установити систему за назвою “глобальна” чи таку, котра мала би назву “новий світовий порядок”, то очевидно, що вигоди, поряд із правами й обов’язками, повинні бути розподілені однаково. Згодом розвинуті країни мають намір усе більше і більше брати участь у роботі в рамках глобальних дій. Таке розташування, з іншого боку, не може бути застосоване до нерозвинених країн. Тепер вони знаходяться на самому краю процесу. Якщо вони не будуть включені в цей процес, буде не тільки важко обговорювати глобальний розвиток і новий

світовий порядок, але і сам процес глобалізації буде обмежений і не зможе розвиватися у майбутньому.

### **Глобальна або регіональна безпека**

У цьому місці ми можемо запитати, з якою новою світовою системою ми маємо справу і що точно сталося з дня закінчення “холодної війни”, тобто після закінчення протистояння двох блоків [2]. Найпростіша відповідь затверджувала б, що модель біполярності була безперечно зруйнована і що відбулися величезні зміни. Але вже сама спроба охарактеризувати ті зміни приводить до безлічі тлумачень.

Неореалістична школа міжнародних відносин [3] визнає зміни, з одного боку, але також і підкреслює, що період довгочасного миру, що переважав з 1945 до 1989 р., більше не існує. Біполярність і ядерна зброя були головними факторами і засобами залякування, що підтримували мир в усьому світі. Після того як модель біполярності розвалюється, міжнародні відносини повертаються назад у так звану нормальну структуру мультиполярності, у якій країни повинні будуть покладатися тільки на свою власну міць або будуть намагатися взяти участь у союзах, що могли б гарантувати їм безпеку. Одне, що неореалісти не виключають, — це факт того, що війна залишиться первинним і заключним іспитом успішної рівноваги (стосується це їхньої власної могутності або міці об’єднаного союзу), за допомогою чого міжнародні відносини характеризувалися би збільшенням потенційних конфліктів [4].

Аналітики міжнародних відносин, що приймають уніполярність [5], яка була викликана зникненням іншої супердержави, СРСР, представляють США як центральну і ведучу однобічну владу. Ця уніполярність не має конкурентів і фактично здатна діяти сама у світовому масштабі. Існують різні концепції із приводу тривалості цього процесу. З однієї точки зору, це — відносно тривалий період часу, тому що припускається, що не буде таких змін, які могли б являти загрозу американській першості протягом наступних декількох десятиліть. З іншого боку — тому що більше немає радянської загрози або якої-небудь іншої глобальної погрози, інші країни, зі своєї сторони, стверджують, що Західна Європа і Японія не будуть більше мати потребу в американській допомозі, тобто в засобі залякування. Тому в спробі змінити такий стан Америки, за допомогою індивідуальних чи об’єднаних зусиль, вони могли б у кінцевому рахунку змінити американську уніполярну перевагу. У цій спробі вони могли б природно розраховувати на діяльність багатьох інших великих країн, що не схвалюють уніполярність (Китай, Росія, Індія), а також і на країни, що вважають уніполярність неприродним явищем. Вони поділяють думку, що єдина структура, що може гарантувати вільний і, якщо цього бажають, дійсно демократичний розвиток міжнародного співтовариства, — це модель мультиполярності.

Таким чином, ми підходимо до поглядів неолібералів, що палко підтримують зміни, що відбулися. Вони бачать у безупинному просуванні глобальної взаємозалежності та у міжнародних організаціях головні сили, що повинні зупинити негативний розвиток подій. Це особливо відноситься до тих попереджень, у яких лунають побоювання, що відносини похолодної війни можуть знову привести до війни як до якогось законного засобу для встановлення національної безпеки. Неоліберали думають, що новий світовий порядок вже існує, і вони визначають його як порядок, де буква закону дотримана поряд із правами людини, де є колективна безпека і де Організація Об'єднаних Націй виступає досить могутньою організацією, у яку входить переважне число демократичних країн.

Продовжуючи стверджувати, що демократичні країни рідко чи майже ніколи не розв'язують війну один проти одного, вважається, що «велика мирна зона» буде рости і ставати більш сильною за рахунок «зони безладь» [6]. У такому ракурсі передбачається, що глобалізація буде вести до постійного послаблення ролі військової влади, за допомогою чого головний атрибут військової сили — ядерну зброю можна було б ліквідувати як надлишкову.

Ці концепції природно відбивають розходження, якими зараз наповнен світ, що знаходиться в стадії свого розвитку, але вони також показують, що проблеми, зв'язані з майбутнім розвитком міжнародного співтовариства і міжнародних відносин, розглядаються з різних сторін. Багатополюсний світ, уніполярність на чолі зі США і новий світовий порядок — це форми, що існують частково, але було б усе ще важко затверджувати, що кожний з них існує в межах чистої моделі.

Мультиполярність може служити більше як визначення мети або як бажання створити такий світ, де всі країни зможуть діяти незалежно, починаючи ризиковані кроки, що є результатом незалежних дій.

Уніполярність вже визнається деякими країнами, але в загальній схемі це відбито через американську перевагу.

Новий світовий порядок, що базується на правилах закону, колективної безпеки і на більш сильній організації ООН, що взяли б на себе функції деякого глобального керування, може також представляти образ майбутнього розвитку. Але закону в повному обсязі дотримуються сьогодні тільки в деяких країнах, колективна безпека також сконцентрована лише в деяких регіонах, а організація ООН усе ще дуже далека від тієї ролі, що перетворила б її в центр політичного прийняття рішень і в центр політичної діяльності. Існують величезні розходження між зоною миру і зоною безладь, так само, як і між розвиненими і нерозвиненими країнами, що складають одну з головних перешкод для прийняття цього виду моделі нової глобальної безпеки.

Ще один важливий момент відноситься до спроби, якщо це можливо, встановити декілька моделей безпеки на регіональному рівні як переважаючих моделей.

Глобалізація в галузі безпеки знаходить підтримку у швидкому збільшенні технології, інформації, фінансово-економічних відношеннях і повній взаємозалежності. Ця широка інтернаціоналізація відносин — від виробництва до якості життя і прийняття цивілізованих стандартів, поряд з повним взаємозв'язком усіх частин світу в галузі політики безпеки — може привести до моделі уніполярного американського лідерства (*Pax Americana*) або до перетворення Організації Об'єднаних Націй у центр глобальної системи безпеки.

Також передбачається, що розвиток регіональних форм співробітництва, поряд із загальним процесом глобалізації, заохотив би поділ на області безпеки [7]. Європа сьогодні, наприклад, знаходиться в середині процесу інтеграції в межах європейських кордонів, і це має тенденцію також до об'єднання інших країн східної частини. Крім Східної Європи, країни північного узбережжя Середземномор'я, Близький Схід і навіть країни Середньої Азії прагнуть до європейської інтеграції. Японія орієнтується, насамперед, на Азію, а в Північно-Східній Азії існують тенденції до чітко вираженої регіональної інтеграції. Регіональні організації, ціль яких полягає в тому, щоб підсилити процеси інтеграції, втілюють свої задуми в Латинській Америці, Західній і Південній Африці, Південній Азії. Таким чином, встановлюється такий порядок, що, крім очевидного процесу глобалізації, можуть розвиватися і регіональні організації, що воліють діяти в межах певного географічного кола і скорочують зв'язки з іншими частинами світу.

Оскільки розглядаються відносини безпеки, можна припустити, що можливості для нового зв'язку між країнами, що традиційно розділяли різні типи співробітництва і дружби, виникають точно в тих же зусиллях і для регіональної інтеграції. Це забезпечує можливість для встановлення нових окремих центрів безпеки, таких як Європа, Північна Америка або Південно-Східна Азія. Розподіл на регіони, що представляється таким чином, не повинен створювати основну погрозу глобалізації, навіть, більш того, в області безпеки це могло б служити засобом, за допомогою якого зона світу буде постійно розширюватися, а границі зони безладь звужуватися. Як говорять деякі політологи, «Фортеця Європи», «Фортеця Америки» і «Фортеця Південно-Східної Азії» [8] не повинна формувати сильно інтегровані і надмірно самостійні зони, що цілком нехтують відносинами з іншими частинами світу, особливо це стосується Африки. Ті фортеці безпеки повинні представляти рушійну силу нової, насамперед регіональної, інтеграції і розширення області безпеки на інші частини світу, що могли б стати в майбутньому основою для встановлення глобальної системи безпеки.

### **Геополітична проблема України**

Новий характер відносин Росія—Захід робить практично неможливим яку-небудь домовленість між ними відносно України без її участі. Але залежність від Росії об'єктивно скорочує свободу геостра-

тегічного вибору Києва, використання міжнародних засобів забезпечення національної безпеки. Взаємини Росія—Захід не будуть більш тісними і довірчими, ніж зв'язки між Заходом і Україною, але вони напевно будуть набагато більш вагомими. Росія продовжує на офіційному рівні заперечувати проти розширення НАТО на схід, а на неофіційному рівні незгода з розширенням поширюється і на Європейський Союз. Така її позиція створює реальну перешкоду на шляху зближення України з європейським співтовариством. Для України це складна геополітична проблема, не розв'язувана в рамках концепції багатовекторності.

Реальний розвиток відносин України зі стратегічними партнерами не містить тенденції до зближення. Значна дистанція при різній мотивації підтримується на двосторонній основі у відносинах з ЄС і США. Вона також утворилась, незважаючи на численні угоди і між Україною і Росією. Ця дистанція усе більше визначається не тільки цілеспрямованими діями партнерів, а і новітнім українським ізоляціонізмом. Останній поступово абсорбує психологічну неготовність української еліти до відкритої конкуренції, жах втрати національної ідентичності, прояву розчарування Заходом і взагалі результатами міжнародного співробітництва. Прикрашені патріотичною риторикою ізоляціоністські концепти, крім того, дозволяють виправдати прорахунки в зовнішній політиці. Але, головним чином, дозований ізоляціонізм резервується як засіб захисту від небезпечного зовнішнього втручання у внутрішні справи владного істеблішменту.

Головним фактором, що буде надалі визначати міжнародне становище України і її політичні координати, є внутрішня ситуація. Основна задача виконавчої влади, народних депутатів, усіх діючих осіб політичного процесу за підтримкою громадян вивести країну із системної кризи, забезпечити її послідовний розвиток як демократичної, соціальної і ринкової держави, використовувати унікальний історичний шанс, що випав на долю нашого народу.

## Література

1. Nye J. S., Owens W. A., America's Information Edge // *Foreign Affairs*, Vol. 77., September / October 1998, No. 5. — p. 89.
2. Vukadinovic R., *Postcommunist Threats to European Security*. Mostar, 1997.
3. Mearsheimer J. J., Back to the Future: On Stability in Europe After the Cold War // *International Security*, Vol. 15, Summer 1990, No. 1. — pp. 5-52.
4. Gaddis J. L., The Long Peace: Elements of Stability in the Postwar International System // *International Security*, Vol. 10, Spring 1985, No. 4. — pp. 99-142.
5. See: Brzezinski Zb., *The Grand Chessboard: American Primacy and Its Geostrategic Imperatives*. New York, 1999. Layne L. Ch., The unipolar Illusion: Why New Great Powers Will Rise // *International Security*, Vol. 17, Spring 1993, No. 4. — pp. 5-51.
6. Singer M., Wildavsky A., *The Real World Order: Zones of Peace, Zones of Turmoil*. New Jersey, 1993.
7. Holm H. H., Sorensen G. (eds.), *Whose World Order? Uneven Globalization and the End of the Cold War*. Boulder, 1995.
8. Nye J., What New World Order // *Foreign Affairs*, Vol. 71, Spring 1992, No. 2. — pp. 83-96.

**И. Н. Коваль**

**ПРОБЛЕМЫ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УКРАИНЫ  
В КОНТЕКСТЕ ПРОЦЕССА ГЛОБАЛИЗАЦИИ**

**Резюме**

Статья посвящена внешней политике Украины, её геополитической составляющей в контексте общего процесса глобализации и выработке новых концептуальных подходов к формированию современных систем безопасности.

**Ключевые слова:** внешняя политика, геополитика, глобализация, безопасность.

**I. M. Koval**

**THE PROBLEM OF NATIONAL SECURITY OF UKRAINE IN THE  
CONTEXT OF THE PROCESS OF GLOBALIZATION**

**Summary**

The article is dedicated to the foreign policy of Ukraine, its geopolitical component in context of general process of globalization and formulation of new conceptual approaches to the formation of current systems of security.

**Key words:** foreign policy, geopolitics, globalization, security.